

Seyf b. Muhammed Yakûb el-Herevî'nin Târîhnâme-i Herât Adlı Eserin Muhtevasına Dair Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Content of Seyf bin Muhammed Yakûb el-Herevî's Work Named Târîhnâme-i Herât

Yusuf Ziya SÖYLEMEZ *

Öz

Bulunduğu konum itibarıyla Güneybatı Asya'da önemli bir noktada yer alan Afganistan siyasi, ekonomik, askeri ve göç yolları üzerinde yer alması ile tarihin her döneminde dikkatleri üzerine çeken bir coğrafya olmuş ve pek çok hâkimiyet tarafından kontrol altına alınmıştır. Afganistan coğrafyasının doğu-batı ve kuzey-güney ekseninde bağlantısını sağlayarak, insanlık tarihi kadar kadim bir geçmişe sahip olan Herîrûd Vadisi üzerinde kurulan Herât şehri ise bu coğrafyanın kaderinin şekillendiği bir nokta olmuştur. Pek çok hâkimiyetin kurularak kendi medeniyetlerinden izler bıraktığı Herât şehrine dair pek çok müellif buraya dair eserler meydana getirirken bu şehrin tarihine ışık tutan ana kaynaklardan biri de Seyf b. Muhammed b. Yakup el-Herevî tarafından kaleme alınan Târîhnâme-i Herât'tır. Toplamda sekiz yüz yirmi sekiz sayfadan oluşan bu eser Gulam Rıza Tebatabayi Mecid tarafından tashih edilmiş, İntişârât-i Esâtîr tarafından da h.1383 tarihinde birinci, h.1385'te de ikinci baskısı yapılmıştır. Farsça kaleme alınan ve Herât tarihinin en eski kaynaklarından olan Târîhnâme-i Herât bu şehrin tarihinin bilinmeyen yönleri ile birlikte bölgede vuku bulan siyasi, sosyal ve kültürel hususlarına da ışık tutmaktadır. Eserin muhtevasına dair değerlendirmenin yapıldığında bu çalışma bir nevi kitabın da tanıtımı hükmündedir. Bu bağlamda yüz otuz sekiz zikir şeklinde belirtilen bölümlerdeki konu başlıkları ve olay silsileleri Farsçadan tercüme edilerek ayrı ayrı izah edilmiştir.

* Dr., İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
soylemezyusufziya@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4356-3271
Malatya / TÜRKİYE

* Dr., İnönü University Institute of Social Sciences
ORCID: 0000-0002-4356-3271
Malatya / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Herevî, Herât, Târîhnâme, Kertler, Moğollar.

Abstract

Afghanistan, which is located at an important point in Southwest Asia due to its location, has been a geography that attracts attention in every period of history with its location on political, economic, military, and migration routes and has been under control by many dominions. The city of Herat, established on the Herîrûd Valley, which has a history as old as human history by providing the connection of Afghanistan geography on the east-west and north-south axis, has been a point where the fate of this geography was shaped. While many authors have created works about the city of Herat, where many dominions were established and left traces of their own civilizations, one of the main sources that shed light on the history of this city is Seyf b. Muhammad b. It is Târîhnâme-i Herât written by Yakup el-Herevî. This work, which consists of eight hundred and twenty-eight pages in total, was edited by Gulam Rıza Tebatabayi Mecid, and its first edition was published by İntişârât-i Esâtîr in 1383, and its second edition was published in 1385. Târîhnâme-i Herât, written in Persian and one of the

Başvuru/Submitted: 13/10/2022

Kabul/Accepted: 04/05/2023

oldest sources of the history of Herât, sheds light on the unknown aspects of the history of this city as well as the political, social, and cultural issues that took place in the region. When the content of the work is evaluated, this study is a kind of introduction of the book. In this context, the topics and event sequences in the sections specified as one hundred and thirty-eight dhikrs were translated from Persian and explained separately.

Keywords:

Herevî, Herât, Tarikhname, Kerts, Mongols.

Makale Bilgileri

- Atıf:** Söylemez, Y. Z. (2023). Seyf b. Muhammed Yakûb el-Herevî'nin Târîhnâme-i Herât Adlı Eserin Muhtevasına Dair Bir Değerlendirme. *Selçuk Türkiyat*, (60): 35-48.
- Etik Kurul Kararı:** Etik Kurul Kararından muaftır.
- Katılımcı Rızası:** Katılımı yok.
- Mali Destek:** Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
- Çıkar Çatışması:** Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- Telif Hakları:** Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
- Değerlendirme:** İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
- Benzerlik Taraması:** Yapıldı – iThenticate.
- Etik Beyan:** sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
- Lisans:** Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

- Ethics Committee Approval:** It is exempt from the Ethics Committee Approval.
- Informed Consent:** No participants.
- Financial Support:** The study received no financial support from any institution or project.
- Conflict of Interest:** No conflict of interest.
- Copyrights:** The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
- Assessment:** Two external referees / Double blind.
- Similarity Screening:** Checked – iThenticate.
- Ethical Statement:** selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
- License:** Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Herât yahut diğer adı ile Herîrûd¹ Nehri tarafından sulanan Herîrûd Vadisi'nin verimli topraklarının bulunduğu coğrafyada konumlanan şehir, bulunduğu coğrafyanın jeostratejik özelliğinden dolayı Türkistan'a kolayca erişim sağlamasının yanı sıra güneye ve batıya açılan bir kapı vazifesi de görmektedir.² Bu durum şehrin gerek stratejik konumu gerekse sahip olduğu imkânları sebebiyle ön plana çıkararak³ tarihin en erken devirlerinden günümüze kadar pek çok medeniyete ev sahipliği yapmasını sağlamıştır.⁴ Son derecede öneme haiz şehir için pek çok müellif buraya dair eserler meydana getirirken bu şehrin tarihine ışık tutan ana kaynaklardan biri de Seyf b. Muhammed b. Yakûb el- Herevî tarafından kaleme alınan eserdir.

Herât tarihinin ana kaynaklarından olan bu eser altı başlık altında bölümlendirilmiştir. Bölümlendirmenin tasnifi aşağıdaki resimde görülen şekilde yapılmıştır.

فهرست مندرجات	
۷	۱. پیشگفتار مصحح
۲۳	۲. مقدمه دکتر زبیر صدیقی
۴۶	۳. متن کتاب
۷۸۱	۴. پاره‌ای از لغات و واژه‌های ترکی - مغولی
۷۸۱	۵. معنی و شرح پاره‌ای از لغات و ترکیبات مشتق فارسی
۷۹۷	۶. فهرست راهتما

1- Neşredenin Ön Sözü	7-23
2- Zübeyr Sadîkî'nin Mukaddimesi	23-46
3- Kitabın İçeriği (Muhtevası).....	46-781
4- Bazı Türkçe-Moğolca Kelime ve Deyimler.....	781
5- Bazı Farsça Muğlak Kelime ve Terkiplerin Anlam ve Açıklamaları.....	781
6- Dizin.....	796-828

¹ Çok eski bir tarihe sahip olan Herât (Herirud) Nehri Gûr sınırlarından çıkıp bu bölgeyi sulamaktadır. Kaynağını kuzeydeki yaklaşık olarak altı bin metre yükseklikteki Kûh-i Bâbâ Dağları'ndan alan ve iki kolu bulunan bu nehir, Devletyâr köyü yakınından geçerek Kûh-i Siyâh ve Kûh-i Sefid dağ silsilelerini kuzeyden güneye büyük bir duvar gibi yarmaktadır. (Pûyân, 1388, 60 vd.; Barthold, 1973, s. 179). Bu nehrin bir kolu verimli ovalardan geçip bugünkü Afganistan'ın Herât şehri ve İran'ın Meşhed'i arasında sınır teşkil eden, diğer kolu ise Türkmenistan ve İran arasında sınır vazifesi görmektedir. Dar bir vadiye sahip olan bu alanın toprakları verimlilik açısından zengindir. (Herevî, 1373, s. 25; Gerdîzî, 1347, s. 30 vd.; Togan, 1997, s. 429; Strange, 1873, s. 407; Durak, 2013, s. 2780 vd.)

² Afganistan'ın kuzey batısında yer alan şehir verimli vadisi ile Hazara Dağları ile İran hududu arasındaki açık arazi içerisinde yer alır. Geniş bilgi için bk. (Dames, 1988, s. 135; Uslu, 1998, s. 215 vd.; Durak, 2000, s. 1 vd.; Rapor, 1391, s. 12 vd.)

³ Herât şehrinin önemine dair bk., (Kalkan, 2016; Toomajna, 2017; Avcı, 2019; Şahin, 2015; Şahin, 2018; Şahin, 2013)

⁴ *Hudu'l-Alâm*'da çok güçlü bir şehristan, bir kalesi ve kenar mahalleleri olan büyük bir yerleşim yeri olarak ifade edilmektedir. (Hudu'l-Alâm, 1937, s. 103). Yine ekolojik ve coğrafi faktörlere bağlı olarak stratejik öneme sahip olan Herât tekrar tekrar insan yerleşimleri için kapasiteye sahip bulunmasından ötürü refah ve medeniyet merkezi olup bu özellikler hasebiyle "Dünya Şehirlerin Gözbebeği", "Horasan'ın Bahçesi", "Bölgenin Şahı" gibi unvanlar ile de anıla gelmiştir. Bk. (Kalkan, 2015, s. 524)

Moğol ve Kert Hanedanlığının siyasi tarihine dair ana kaynak olan Seyf b. Muhammed b. Yakûb el-Herevî'ye ait olan *Târîhnâme-i Herât*'ın ön sözünü 1371 yılında kaleme alan Gulâm Rızâ Tabâtabâi Mecîd, yazdıklarıyla bu eserin önemini arttıracak katkılarda bulunmuştur. Mecîd, eserin bu kısmında devrin istikbalini belirleyen Moğol istilalarının siyasi ve sosyal tesirleri ile birlikte tarihe ışık tutacak önemli kaynaklara da geniş yer vermiştir. Moğolların Herât'taki hâkimiyet süreçlerine dair ana kaynaklardan olan *Târîh-i Cihângüşâ, Câmi'u't-tevârih, Târîh-i Vaşşâf, Târîh-i Güzîde, Târîh-i Benâkitî, Nizâmü'l-tevârih, Cami'ül-Ensâb, Matla'ı Sa'deyn ve Mecma'ı Bahreyn, Zübdetü't-Tevârih, Mücmel-i Faşîhî, Ravzâtü's-şafâ' fi sîreti'l-enbiyâ' ve'l-mülûk ve'l-hulefâ', Târîhu Buḥârâ, Târîh-i Sistân, Târîh-i Herât*'ın yedi farklı yazara ait nüshaları, *Ravzâtü'l-Cennât fi Eoşâfi Medîneti Herât, Kertnâme, Kitâb-ı Mersâdü'l İkl'ül Sultânîye, Mersâdü'l Mâlül-ı Hânîye, Hulâsatü'l-Ahbâr fi beyân'ül Âhvâl'ül-Ahyâr, Mesnevî (Samnâme), Târîh-i Ercümend ve Girânseng (Târîh-i Herât)* başta olmak üzere pek çok eserin muhteva ve nüshalarına dair açıklamalar da eserin kıymetini daha da arttırmıştır.

Gulâm Rızâ Tabâtabâi Mecîd *Târîhnâme-i Herât*'ın ön sözünde, Seyf Herevî'nin eserinde Türkçe ve Moğolca kelimelerin karşılaştırmalarının yanında istisnai olarak Rumi diye ifade edilen terimleri kullandığını bu açıdan onun eserinin diğer yazarlara kıyaslandığında cesur bir şekilde kaleme aldığını ve dönemin olaylarını olduğu gibi naklettiğini ifade etmektedir. Seyf Herevî'nin Moğolların bölgede yaptıkları tahribatları bizzat gördüğünü yâda görgü tanıkların rivayetlerini dile getirdiğini belirten yazar, eserin mahalli en eski tarih kaynaklarından biri olduğunu ve özgün ayrıntılar içerdiğini vurgulamaktadır. Yazar ayrıca onun buralarda yaşanan gelişmeleri Kur'an-ı Kerim'den ayetlerin yanı sıra dönemin şairlerinin şiirlerinden örneklendirmeler yaparak naklettiğini de vurgulamaktadır. Son olarak eserin ön sözünde bu eserin Kalküta baskısına dair ifadeler kullanan Gulâm Rızâ Tabâtabâi Mecîd bu eserin Herât tarihine dair önemini vurgulamaktadır.

O, eserin mukaddimesinde Seyf Herevî'nin kaleme aldığı *Târîhnâme-i Herât*'ın okuyucular açısından ve Herât tarihi için çok kıymetli olduğunu kaydetmiştir. Bununla beraber müellif eserin asırlar boyunca bu alanda çalışmalar yapan ilim camiasına yol gösterici olacağını da vurgulamıştır.

Kalküta'daki Şehinşâhî Kütüphanesi'nde farklı kişilere ait olan ve çeşitli nüshaları bulunan bu kitap, kütüphanenin müdürü Muhammed Esedullâh'ın yardımcısı Han Bahâdır'ın teşvikiyle Kalküta Üniversitesi Arap ve Fars Dili bölüm başkanı Zübeyr Sadîkî'nin ihtimam ve düzeltmeleriyle meydana getirilmiştir. Bu eserin toparlanarak girişinin hazırlanmasında büyük çaba sarf eden Zübeyr Sadîkî Farsça zeylin hazırlamasından duyduğu memnuniyeti bizzat dile getirmiş, bu amaçla yaptığı çalışmalara dair değerlendirmede bulunmuştur.

Eserin mukaddimesinde Herât şehrinin çok kadim tarihinin olduğunu dile getiren Zübeyr Sadîkî söz konusu vilayetin Avesta zamanından itibaren var olduğunu dile getirerek çalışmasına başlamıştır. Müellif, Herât şehrinin pek çok noktayı birbirine bağlaması ve aynı şekilde iklimin uygunluğu açısından da pek çok hâkim unsurun ya da devletlerin buraya gelerek eserler inşa ettiğini, şehrin ticari ve askeri ehemmiyet

açısından da hiçbir şehirle kıyaslanamayacak derecede önemli olduğunu da vurgulamıştır. Arapların Herât'a geliş süreçleri ve oraya fetih hareketlerinde bulunmalarını müteakip burayı merkezleri haline getirdiklerinde o dönemin Arap tarihçileri ve coğrafyacıları olan İbn Rüşd, İstahrî, Makdisî ve Yâkûbî'nin şehrin ehemmiyetine dair verdiği ifadeleri de kullanan Zübeyr Sadîkî, onların ifadelerini eserin dipnotlarında detaylı olarak nakletmiştir.

Zübeyr Sadîkî Herât'ın Moğollar tarafından 1221'de istilası öncesinde pek çok doğal güzelliğin yanı sıra kalabalık nüfusa sahip olduğunu ve buraya farklı noktalardan âlimlerin, şairlerin geldiğini aktarırken, Moğollar Herât'a geldiğinde Kertlerin başkenti olan şehir halkının onlara karşı direnişlerinden bahseder. O, eserin giriş bölümünde âlimlerin ve ediplerin çalışmalarını naklederken İslam halifelerinin de şehrin tarihini yazmak için pek çok kişiyi görevlendirdiğini de vurgular.

Zübeyr Sadîkî, bahse konu dönemde Ebû İshâk Ahmed b. Yâsin el-Hâddâd, Ebû İshâk Ahmed b. Muhâmmmed b. Yunus el-Bezâz, Ebû Nâsr Abdurrâhmân b. Abducâbbâr el-Famî, Ebû Nasr Abdurrâhmân el-Kays, Ebû Ruh İsa, Nûrüddîn Abdurrâhmân b. Nizâmiddîn Ahmed b. Muhammed el-Câmî ve İsfizârî tarafından Târîh-i Herât kitapların yazıldığını ancak bu eserlerden sadece İsfizârî'nin yazdığı Ravzâtü'l-Cennât fî Evşâfi Medîneti Herât adlı eserin kütüphanelerde bulunduğunu belirtir. Zübeyr Sadîkî İsfizârî'nin kaleme aldığı Ravzâtü'l-Cennât fî Evşâfi Medîneti Herât adlı eserin devamında ise dört önemli Herât tarihi kitabının nitelik ve özelliklerini dile getirirken, Seyf Herevî'nin yazdığı Târîhnâme-i Herât'ın burada önemli bir yer edindiğini vurgulamaktadır. O, Seyf Herevî'nin eserinde İslam'dan önceki döneme ait bilgileri Ebû Nâsr Abdurrâhmân b. Abducâbbâr el-Fâmî'den aldığını naklederken o dönemde yazılan Herât tarihi kitaplarının içeriklerine dair de açıklamalarda bulunmaktadır.

Seyf Herevî'in dışında Ebû Nâsr Abdurrâhmân b. Abducâbbâr el-Famî tarafından yazılan Târîh-i Herât adlı eserin de niteliklerini vurgulayan Zübeyr Sadîkî, bu bölümde Herât'a dair önemli bir diğer eser olan Kertnâme'ye de dair açıklamalarda da bulunur. O, Târîhnâme-i Herât'ın girişinde Seyf Herevî'nin hayatı ve Herât 'ta bulunduğu dönemlere ait çalışmalara dair detaylı izahlarda da bulunmuştur.

Melik Gıyâseddîn Kert'in fermanıyla eseri telif eden Seyf Herevî, onun emriyle eserinin sadece konusu ile değil, dönemin bütün olaylarının kayıt altına alınmasına gösterilen özenle dikkat çekerken ayetler, hadisler ve şiirlerden örnekler vererek bir çalışma hazırlamıştır. Seyf Herevî'nin ilk başlarda üç cilt olarak yazmayı planladığı esere dair bilgi veren Zübeyr Sadîkî kaynakların ifadesine göre onun çalışmasının sadece ilk cildini ancak Melik Gıyâseddîn'in ölümüne müteakip tamamladığını vurgulamıştır.

Şu an elimizde bulunan bu eser yüz otuz sekiz (zikir) başlığa taksim edilmiştir. Bu eserin ilk yirmi başlığı Herât şehrinin kuruluşu, Çingiz Han'ın Herât şehrine saldırması, Kertlerin Herât'ta iktidar olması ile buna bağlı olayları içermektedir. Kalan diğer yüz on sekiz başlık ise Herât 'ı yöneten Kertlerin buradaki hâkimiyet süreçlerine dairdir. Yazar bu eserde sadece Kertler'in siyasi tarihi ve askeri faaliyetlerini bahsetmekle yetinmemiş ahlaki yönetim, yaşam tarzları, edebi zevkleri ve kültürlerine

dair de ifadeler kullanılmıştır. Bir diğer önemli nokta ise müellifin kendi yazdığı esere ne ad verdiği tartışmasıdır. Zübeyr Sadîkî kitabın girişinde bu hususa dair kaynaklardaki tartışmaları incelemiş ve bu konuda ortaya atılan fikirlere dair de açıklamalarda bulunmuştur. Dönemin bütün kaynaklarının Târîhnâme-i Herât'ın varlığından bahsettiğini o kaynaklardan örnekler vererek açıklayan Zübeyr Sadîkî, Kemâlüddîn Abdürrezzâk b. Celâliddîn İshâk es-Semerkindî, İsfizârî, Reşîdüddîn, Hâfız-ı Ebrû başta olmak üzere pek çok müellifin bu eserden atıflar yaptığını ve eserden nasıl istifade ettiklerini belirtir. Yine kitap hakkında Firdevsî, Dakîkî, Esedî başta olmak üzere dönemin edebiyatçılarının da ifadelerine değinen Zübeyr Sadîkî bu kitabın nüshalarına dair de ifadeler de yer vermiştir. Bu eserin birden fazla orijinal nüshasının olmadığını dile getiren Zübeyr Sadîkî, tek nüshanın Hindistan Kalkûta'da yer alan Hindistan Şehinşâhî Kütüphanesi'nin Bihâr koleksiyonunun 58 numaralı bölümde el yazması eser olarak muhafaza edildiğini nakletmektedir. Kalkûta'da el yazması olarak kütüphanede yer alan ve çok güzel bir hatla yazıldığı belirtilen bu eserin her sayfasında 25 satır ve her satırda da yaklaşık 18 kelime olduğunu belirten Zübeyr Sadîkî kitabın söz konusu nüshasının ne zaman yazıldığı bilinmemesine rağmen el yazısı, kullanılan kâğıt ve bu nüshanın diğer özelliklerine bakılarak VIII. yy.'da yazılmış olabileceğini ifade etmiştir. Yine Zübeyr Sadîkî eserin giriş bölümünde bu nüshanın ilk sayfasında silinmiş bir madalyon işareti bulunduğunu, Hindistan'daki Babür Sultanları döneminden mühürlerin, imzaların, notların yer aldığını ve Baburlu Şah Cihan döneminde sultanlığın kütüphanecisi (Kitapdar) olan ve Kabil kumandanı Zafer Han'ın oğlu İnyet Han'ın notların yer aldığını da ifade etmektedir. (Herevî, 1373, s. 7-54)

Bölüm İçeriğinde Yer Alan İzahatlar

Eserin içeriği incelendiğinde de daha önce da ifade ettiğimiz üzere yüz otuz sekiz konu (zîkr) başlığı şeklinde ayrılmaktadır. Eserin ilk bölümü Herât şehrini rivayetlere göre ilk kimlerin kurduğu hususu ile başlamaktadır. Şehrin kimler tarafından inşa edildiği hususunda Seyf Herevî sekiz rivayetten bahsetmektedir. Bu rivayetlerde Herât'a ilk kimlerin geldiği ve şehirde nasıl bir etti bıraktıkları dair dönemin şair ve ediplerinin ifadeleriyle detaylandırmıştır. Eserde bahsedilen söz konusu bu rivayetlerin ardından şehre dair Hz. Peygamber (sav) görüşleri de nakledilmiştir.

Kuruluş süreci ve rivayetlerin ardından şehirdeki siyasi tarihe dair açıklamalara başlayan Seyf Herevî, bizzat kendi gördüğü ve bazı bilgileri de başkalarından işiterek kaleme aldığı eserinde dönemin şair ve ediplerinin de şiirleriyle örneklendirmeler yaparak Moğolların Tuluy Han öncülüğünde Herât'a doğru giden istilasına dair değerlendirmeler yapmaktadır. O Tuluy Han'ın önce Horasan'a yönelişi ardından sırasıyla önce Merv, sonrasında Nişâbûr, Hisârkûh, Gûrîyân'daki işgallerinin ardından askerlerinin Herât'ı işgal etmeden önce Hisâr-i Tûyî ve Kûsûye'ye yaptığı işgallere dair de detaylı izahatlarda bulunmuştur. O, Tuluy Han'ın bu şehirleri istila ettiğinde buralarda halkın yaşadığı zorlukları ve Moğolların bölge üzerindeki korku ve endişeyi de örnekleri ile anlatır.

Herât'ın işgali hususunda iki seferin yapıldığını ve öncelikli olarak Tuluy'un şehzadesi Elçihan'ın şehre geldiğinde buradaki askeri sayılar ve duruma dair izahatlar

verilirken yine Elçihan'ın Herât'ta yer alan Melik Şemseddin tarafından öldürülmesi sonrasında Tuluy'un askerleri ile birlikte şehre yönelişi ve burada kaynağın ifadesi ile seksen binden fazla kişiyi katlederek aldığı esirlerin durumuna dair bölümlerde detaylı bir şekilde nakledilmiştir.

Herât şehrinin Moğollar tarafından işgali eserin onuncu konu başlığına kadar izah edilirken, bu başlık ile beraber Tuluy'un askeri birliklerinin şehirde yaptıklarına dair bölümlendirmeler yapılmıştır.

Eserin yirminci başlığına kadar olan bölümde ise Tûlûy Han'ın komutanlarından Elçigiday'ın Herât'ın alınışından sonra şehirdeki ayyarlar ve önemli şahsiyetler üzerindeki baskısı, Herât'ın alınmasından sonra şehirdeki önemli gruplardan biri olan Kolyoni ailesi ve onların Elçigiday'ın saldırısı sonrasında Herât Cuma Camisi'nde saklanması öğrenilmesi sonrası uğradığı muamele ile şehrin istilası sonrası genel görüntü, Herât'ın Moğollarca kontrol altına alınmasından sonra Ögedey Kağan'ın şehrin yeniden imar faaliyetlerine yönelik fermanları ve bu bağlamda şehirde yapılan çalışmalar, Yarlıg'ın Herât'a idareci olarak tayin edilişi, bölge halkının eskiden olduğu gibi refah içerisinde olması için kaçan halkın geri getirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalar dönemin şairlerinin şiirlerden beyitlerle örneklendirilerek nakledilmektedir. Yine bu başlık aralığında Ögedey Kağan tarafından Herât'a idareci olarak tayin edilmiş olan Emir İzzeddîn Mukaddem'in buradaki faaliyetleri, Moğol saldırıları sonucu şehirden kaçan halkın bir kısmının Herât'a geri dönüşü sonrası gelişmeler, Emir İzzeddîn Mukaddem'in ölümü sonrasında Ögedey Kağan tarafından onun oğlu Emir Muhammed'in Türkistan'a gidişine rağmen Herât'a Harlıg'ın idareci olarak tayini ve onun şehirdeki çalışmalarının beyitlerle örneklendirilmesi, Herât'a tayini sonrasında Emir İzzeddîn Mukaddem'in Herât'a gelişi ve burada yaşadığı faaliyetlerinin Firdevsî, Şâhâbî gibi önemli şahsiyetlerin beyitleri ile örneklendirilmesi, Melik Mecdüddîn Kalyonî'nin Herât'a idaresi ve ardından katledilmesi hususları değerlendirilmiştir. Eser yirminci konu başlığından sonra, Kert Hanedanlığı'nın Herât'ı kontrol altına alması ve ardından onların bu şehirdeki faaliyetlerini detaylı olarak izah etmektedir. (Herevî, 1373, s. 62-173)

Eserin yirminci konu başlığından otuzuncu konu başlığına kadar olan bölümleri incelendiğinde Kertler'in en büyük meliği olarak nitelendirilen Melik Mağfur Şemsü'l-hak Valideyni Kert'in idaresi ve Melik Rükneddin'in rivayete göre Süleyman peygamber tarafından tam olarak kimsenin alamadığına dair işittiği sözlerden sonra Hisar Tab Kalesini fethedip ardından kendisinden sonra tahta geçmesi için Melik Şemseddin'i vasiyet etmesi amacıyla onu huzuruna çağırdığında, ona "ey oğul son nefesimden sonra idareyi sana bırakıyorum" ifadeleri sonrasında onun Hâysâr'da tahta çıkışı Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve şiirlerden beyitlerle gösterilerek geniş bir şekilde nakledilirken yine Melik Şemseddin'in Hindistan'a yönelmesi ve Multan'ı zapt etmesi sonrasında Demir Kapıya kadar gelmeleri ve askerleri ile yaptıkları mücadeleleri, Melik Şemseddin'in askerinin Pencap ve Bombay'a kadar gidişleri buradan da eserde Yegâne (Tegâne) diye ifade edilen bölgeye gelişleri ve halkın onlara karşı destek arayışına çıktığına dair olaylar, Melik Şemseddin'in Tahir Bahâdır'ın ölümü sonrasında Türkistan'a gidişi, Melik Şemseddin'in Moğol Çağatay'ın vefat

etmesi sonrasında gelen elçinin haberiyle Türkistan'a giderek Yesü Mönke'nin yanına gitmesi ve burada kendisi ile olan muhavereleri ve onun Moğol ülkesinde bulunduğu esnada Güyük ve diğer Moğol şehzadeleri arasında çıkan ihtilaflara dair de Melik Şemseddin'in şahit olduğu olaylar da izah edilir.

Yine eserin bu başlıklar aralığında Mönke Kağan'ın cülusunun gerçekleşmesi, Mönke'nin cülusunun ardından kendisinin Melik Şemseddin'i görmek için bir ferman çıkardığı ve kendisinin onun yanına gidişi ile Mönke'nin devlet erkânının bulunduğu ortamda kendisini övdüğüne dair ifadeler geniş bir şekilde nakledilirken, burada onun Herât ve diğer şehirlerdeki görüşmeleri, halka karşı olumsuz tavırları sebebiyle Şerefüddin Bitikci ve Şerefüddin Ğarcistani'nin katledilmesi sonrasında Herât ve diğer şehirlerin idareleri ile burada yaşanan olaylar çeşitli beyitler de kullanılarak geniş izahatlarla nakledilmektedir. (Herevî, 1373, s. 173-222)

Eserin otuzuncu konu başlığından kırkıncı konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde bu konu aralığında eserde Melik Şemseddin'in, Tâceddîn Har'ı Herât'ta kendi idarecisi olarak tayin etikten sonra Horasan'ın pek çok noktasına doğru harekete geçtiğini ve bu sürecin dönemim müelliflerinin ve ediplerini şiirlerinden örneklerle aktarılmaktadır. Seyf Herevî bu bölüm aralığında yine Melik Şemseddin'in Cahu'yu Yarlğ, Hüseyin Fîrûz ile birlikte yanlarına aldıkları ilim adamları ve askerler ile Afganistan'a⁵ (Horasan) gönderilişi ve onların Horasan'ın pek çok şehrine gidiş süreci ile Herât'ın bu dönemdeki rolü eserde detaylandırılarak izah edilmiştir. Yine Bu başlık aralığında Melik Şemseddin'in Hindistan seferleri esnasında Tekinâbâd'dan hareketi esnasında kendisinin gecikmesi hasebiyle Ayacı b. Kankdari'yi sopa vurulma ile cezalandırması süreci de detaylı olarak nakledilirken, Melik Tâceddîn'in Horasan şehirlerindeki faaliyetlerinin ardından Melik Şemseddin'in huzuruna geldiği ve bu dönemde yaptığı faaliyetleri detaylı olarak izah edilmiştir.

Bu bölümde yine Melik Şehinşah ve Behramşah Kert'in katledilmesi başlığı ile verilen olayda ise Melik Şemseddin'in Mustang şehrindeki Hasek Kalesini fethettiği dönemde kalede saklanan Melik Şehinşah ve Behramşah Kert tüm çabalara rağmen sulh yapma taraftarı olmayınca yanındaki askerlerle beraber öldürüldükleri ve yine asıl adı Hisâr-i Pîrî olan Hisâr-i Tîrî'nin feth edilmesi başlığı ile verilen başlıkta ise zahire açısından dolu olup Afgan halkının yaşadığı kaleye yapılan sefer öncesi hazırlıklar ve onun Afgan emir ve valilerine kendisine tabi olmalarını istediği mektuplara karşılık onların olumsuz cevap sonrası buraya yaptığı sefer ve neticeleri ile birlikte asıl adı Hisâr-i Kehirâ olan Hisâr-i Kehrâ'nın fethedilmesi ve Şuayip Afgan'ın katledilmesi şeklinde verilen başlıkta ise daha önce Melik İzzeddin Tuleki ve Mübârizeddin Muhammed Nehiyi Tekinabad'a kendi vekili olarak atayan Kert hâkiminin, onları Afganistan ve Sistan taraflarına seferler için gönderilişi sonrasında kendilerine yıllık ödenmesi gereken vergilerin verilmesini istemiştir. Bu bağlamda eserde bu sürede giden elçilik heyetini öldüren Afgan Şuayip'in Melik Şemseddin'in Afganistan'a asker sevk etmesi ile oradan kaçarak Keşmir vilayetine gelmiş ve orada

⁵ Kaynakta genel olarak "Afganistan", "Afgan halkı" şeklinde kullanılan tabir Horasan ve Horasan halklarına karşılık gelmektedir. Söz konusu eserde bu şekilde izah edildiğinden anlam bütünlüğünü bozmamak adına çeviri yapıldığında değişiklik yapılmamıştır.

gizlendiği görülmektedir. Hasek Kalesi'ni fethettiği dönemde Melik Şehinşah ve Behramşah'ın katledilmesi sonrasında sultanın huzuruna gelerek af talebinde bulunduysa da sonrasında yeniden hareketlenince onun üzerine gönderilen askerler ve olaylar geniş bir şekilde nakledilir.

Söz konusu başlıkların arasında verilen Hisar-ı Duki'nin fethedilerek Afgan Sندانlarının katledilmeleri bölümünde ise Herât 'a gelen haber sonrasında Hisar-ı Duki'nin harap hale getirildiğinin belirtilmesi üzerine bölgeye sefer yapılmış ve Afgan Sندانları katledilmeleri hususu beyit ve şiirlerden de verilen örneklerle detaylı olarak izah edilmiştir. Afgan hırsız taifesinin katledilmesi hususunda ise eserde Nehran ve Kenkan şeklinde isimlendirilen taifenin Hisar-ı Duki ve onun güneyindeki yetmiş ferseng hırsız topluluğunun bulunduğu ve ticari yol güzergâhlarında olumsuz hareketlerde bulunarak tüccarların mallarını çaldıklarından bu problemin ortadan kalkması amacıyla gönderilen askeri birlik ve bunun sonuçları nakledilirken yine Hisar-ı Saci'nin fethedilmesi şekliyle başlıklandırılan bölümde ise Afganistan'daki fethedilmemiş tek kale olan Hisar-ı Saci'ye düzenlenen sefer öncesi ve sonrası yaşanan gelişmeler izah edilmiştir. Yine eserin diğer bölümlerinde Sicistan şehri meliki Ali b. Mesud'un katledilmesi ve Melik Şemseddin'in Secziyanlar (Sistanlılar) silahlanmadan men etmesi hususları değerlendirilmiştir. (Herevî, 1373, s. 222-273)

Eserin kırkıncı konu başlığından ellinci konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Melik Şemseddin'in Bekr Kalesinin fethine gitmesi, Miranşah ve Salar Kert'in katledilmesi, Melik Taceddin Kert'in Melik Şemseddin'in önünden kaçması, Nekudar Savaşına Melik Şemseddin'in gitmesi, Herât Şihnesi Melik Mertay'ın Melik Taceddin Har ile olan münasebeti ve Melik Taceddin Har'ın öldürülmesi, Herât ümerasının fabrika (Karhane) yapımı için çıkışı, Herât Şihnesi'nin Abaka Han tarafından verilen ceza sonrası yetmiş yedi sopa dayak yemesi, Melik Şemseddin Bakü sınırına gidişi ve buradaki mücadeleleri ve Melik Şemseddin'in Tireh halkı ile olan olumsuz olayları detaylı olarak izah edilmektedir. (Herevî, 1373, s. 273-325)

Târîhnâme-i Herât'ın ellinci konu başlığından altmışıncı konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Şehzade Barak'ın Maverâünnehr'den çıkarak Horasan'a yönelmesi, Abaka Han'ın Şehzade Barak ile mücadelesi ve onu mağlup edişi, Melik Balaban'ın Herât idaresi, Melik Türk'ün Herât hâkimiyeti, Melik Bâhâüddin'in Herât 'ta gelişi ve idaresi, bir kısım halkı ile ümeranın Herât 'a gelişi, Herât halkının durumu, Melik Şemseddin'e Abaka Han'ın elçi göndermesi, Melik Şemseddin'in Irak'a gitmesi ve Melik Şemseddin'in vefatı olayları eserdeki akıcı olaylar silsilesine bağlı olarak izah edilmektedir. (Herevî, 1373, s. 325-376)

Dönemin ana kaynağı olan Târîhnâme-i Herât'ın altmışıncı konu başlığından yetmişinci konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Melik Şemseddin Kahin'nin babası büyük melik Şemseddin'nin yerine tahta geçmesi, Melik Şemseddin'in Herât halkına hakkı ve adaletli duruşu, Melik Şemseddin Kahin'in Mahrusa Hisar Kalesine yönelmesi, Melik Şemseddin Kahin'in Kandehâr Kalesi'ni muhasarası, Melik Şemseddin Kahin'in Herât halkı hakkındaki adalet ve yetiştiriciliği, Herât 'ta Melik Alaüddin b. Melik Şemseddin Kahin'in yönetimi, Argun Han'ın Herât 'a gelişi ve ona başvurulması, Bâdgîs ümerasına Hindunuin'in muhalefeti, Melik

Şemseddin'in Hindunuin'in yakalaması ve Melik Şemseddin Kahin'e Argun Han tarafından Hilat gönderilmesi olayları edebi bir üslupla geniş bir şekilde izah edilmektedir. (Herevî, 1373, s. 376-401)

Eserin yetmişinci konu başlığından sekseninci konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Herât halkının Perişan durumu, Ayacı Nikudar'ın Herât 'a gelerek halka eziyetleri ve Herât şehrini haraca bağlaması, Emir Nevruz'un Herât imarethaneleri tarafına gelişi, Melik Şemseddin Kahin'e Emir Nevruz'un mektup yazması, Melik Şemseddin Kahin'in Emir Nevruz'un mektubuna cevap vermesi, Merhum Melik Fahreddin'in Herât şehrindeki Haysar'a gelişi, Merhum Melik Fahreddin'in Havaf ve Farah tarafına gitmesi, Şehzade Duva'nın Horasan'a gelmesi ve Melik Fahreddin Berek'i yakalaması ile Barak Han'ın oğlu Duva'nın Kusuye ve Fuşenc halkı ile savaşı sürecindeki olaylar izah edilmektedir. (Herevî, 1373, s. 401-432)

Herât tarihinin ana kaynaklarından biri olan eserin sekseninci konu başlığından doksanıncı konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Melik Fahreddin'in yakalanması ve sonu, Emir Nevruz'un Herât 'a katledilmesi ve kayıpları, Emir Nevruz'un katledilmesinden sonra Melik Fahreddin'in idaresi, Sultan Olcayto'nun Herât muhasarasına gelmesi ve ona yapılan müracaatlar, Melik Fahreddin'in Herât 'ta yaptığı imaretler, Herât şehrinde Melik Fahreddin'in emri maruf nehyi an münkir faaliyetleri, Melik Fahreddin'in İsfizar'a gitmesi ve Ebu Said olayı, Sâdeddin Hâtîb Fuşenci ve onun taraftarlarının hikâyesi, Melik Fahreddin'e Olcaytu Han'ın hilat göndermesi ile birlikte Herât halkının refah ve güvenliği olayları detaylı olarak değerlendirilir. (Herevî, 1373, s. 432-480)

Eserin doksanıncı konu başlığından yüzüncü konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Melik merhum Şemseddin'in vefatı, Dânişmend Bahâdır'ın Herât muhasarasına gelişi, Celâleddin Muhammed Sam idaresi tarafından Dânişmend Bahâdır'ın katledilmesi, Yucay b. Dânişmend Bahâdır'ın Herât muhasarasına gelişi, Melik Fâhreddin'in vefatı, Pehlivan Yar Ahmed ve Mâhmud Fehad'ın katledilmesi, Celâleddin Muhammed Sam'ın Herât 'ı harabe edişi, Herât'taki katliamlar ve yaşanan kıtlık, Melik Gıyâseddin'in faaliyetleri ve onun ilk defa Irak'a gidişi, Hatay-ı Herât 'ta Melik Gıyâseddin'in idaresi sürecinde yaşanan gelişmeler nakledilir. (Herevî, 1373, s. 480-570)

Eserin yüzüncü konu başlığından yüz onuncu konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Hisar Kalesine Melik Gıyâseddin'in gidişi, Herâtlıların güvenlik için tedbirleri, Olcayto Sultanın huzurunda ümeranın Melik Gıyâseddin'i kötülemesi, Melik Gıyâseddin'in ikinci defa Irak'a gitmesi, Herât şehrinde Muhammed Duldayi ve Bucayî'nin faaliyetleri, Horasan askerinin Tekinabad'a gitmesi ve Şehzade Davut hoca'nın faaliyetleri, Melik Alaüddin'in vefatı, Horasan askerlerinin Maveraünnehr askerleri ile savaşmaları ve Horasan askerlerinin yenilgisi, Melik Gıyâseddin'in Mevlana Nasireddin'i Herât 'a göndermesi, Olcayto'nun Melik Gıyâseddin ile nevahatı gelişmeleri çeşitli bölümlere eklenen şiirlerle de zenginleştirilerek aktarılır. (Herevî, 1373, s. 570-622)

Dönemin ana kaynağı olan Târihnâme-i Herât'ın yüz onuncu konu başlığından yüz yirminci konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Melik Gıyâseddin'in

Irak'tan Hatay-ı Herât 'a gelişi, Bucay b. Dânişmend Bahâdır'ın katledilmesi ve Horasan askerinin kayıpları, melik Gıyâseddîn'in Ocay Bella ile savaşı ve onu mağlup etmesi, Şehzade Yasur'un hikâyesi ve Padişahzade Kepek'i ihlali, Emir Yasavul'un Herât halkı ile münasebetleri, Şahzade Yasur'un yanına Emir Yasavul'un gidişi ve katledilmesi, Sultan Ebu Said ve Yasur'un birbirilerine gönderdikleri ahd name, Şehzade Munkan ve Bektut ile ümera arasındaki münasebetler, Şehzade Yasur'un Sicistan'a gidişi, melik Gıyâseddîn'in Horasan ümerasında yazdığı mektup detaylı olarak aktarılır. (Herevî, 1373, s. 622-681)

Eserin yüz yirminci konu başlığından yüz otuzuncu konu başlığına kadar olan bölümü incelendiğinde Melik Gıyâseddîn ve Şehzade Yasur'un birbirine yazdıkları mektuplar, Şehzade Yasur'un Mazenderan'a gitmesi ve onun askerlerinin, yenilgileri, Melik Gıyâseddîn'in Badgis'e asker göndermesi ve Bucay'ı evinde yakalaması, Melik Gıyâseddîn'in askerlerinin Mübarekşah Bucay ile savaşı, Melik Gıyâseddîn'in askerlerinin Sultan Bektut ile savaşı, Şehzade Yasur'un Melik Gıyâseddîn ile savaşı, Melik Kudbettin'in İsfizar'da Melik Gıyâseddîn'i yenmesi, Melik Gıyâseddîn'in Melik Yinaltekin ile savaşı ve sonrasında kaçakların yakalanması ile Melik Gıyâseddîn'in Herât şehrindeki imaretlerine dair gelişmeler nakledilir. (Herevî, 1373, s. 681-742)

Târîhnâme-i Herât'ın son bölümü olan yüz otuzuncu konu başlığından yüz otuz sekizinci konu başlığına kadar olan bölümü incelediğimizde ise Melik Gıyâseddîn'in askerlerinin Rejeh Hisarını fethetmeleri, Melik Gıyâseddîn'in askerlerinin Hisar-ı Niyazabad'ı fethetmesi, Mabizjnabad (Haznabad)'da Melik Gıyâseddîn'in Hoca Muhammed Havafi ile olan savaşı, Melik Gıyâseddîn'in askerleriyle Horasan'a Yasur ile savaşa gidişi ve onu katletmeleri, Melik Gıyâseddîn'in Hisar-ı Tulek'i fethetmesi, Melik Gıyâseddîn'in hacaa gidişi ile Melik zade Şemseddin'in Herât idaresi ile sonrasında Melik Şemseddin'nin Farah'a asker göndermesi olayları detaylı bir şekilde izah edilir. (Herevî, 1373, s. 742-777)

Eserin içeriğinin ardından başta Moğol ve Kert hanedanlığı tarihine dair araştırma yapacak araştırmacıların ulaşacağı Seyf Herevi tarafından kaleme alınan Târîhnâme-i Herât'ın içerik tanıtımının ardından eserin arka bölümünde bazı Türkçe-Moğolca kelime ve deyimler karşılaştırmalı olarak verilirken sonrasında ise bazı Farsça muğlak deyim ve terkiplerin anlam ve açıklamaları izah edilmiştir. Eser dizin bölümünün ardından İntişârât-i Esâtîr'in kendi yayınlarını tanıttığı iki sayfalık tanıtım kısmı ile tamamlanmaktadır. (Herevî, 1373, s. 777-828)

Sonuç

Herât tarihinin ana kaynağı olan Târîhnâme-i Herât, şehrin ilk kuruluşundan başlayarak gerek Moğol gerekse de Kert Hanedanlığının siyasi tarihinin bilinmeyen yönlerine dönemin dili ile açık ve net bir şekilde ışık tutmaktadır. Bu eser günümüze kadar ulaşan en eski yerel tarih kitabı olma özelliğine de sahiptir. Yazarın dönemin olaylarına bizzat şahit olması veyahut olayı görenlerden dinleyerek aktarması döneme dair bilgilerin daha net bir şekilde anlaşılması sağlamıştır. Seyf Herevî eserinde olayları sürekli ayrıntılı bir şekilde anlatmış, olayları naklederken Kur'an-ı Kerim'den ayetler, hadisler, Farsça ve Arapça şiir örnekleri sunması eseri daha akıcı hale getirmiştir. Bu durum eserin edebi yönüne de zenginlik katmıştır. Bu eserin bazı

şairlerin, âlimlerin ve devlet büyüklerin anıları ve biyografilerine yer verilmesi tarihi kişilikler hakkında da malumat sahibi olmamıza imkân tanımıştır. Son derece öneme haiz eserin muhtevasına dair yaptığımız çalışma ile bu alanda planlanan çalışmalara da kolaylık sağlarken bir taraftan da gerek Moğol gerekse de Kert Hanedanlığının siyasi tarihi ve özelliklerini analiz etme imkânı vermektedir. Bu çalışma diğer taraftan da söz konusu devletlerin yine idarî, içtimai, dinî, iktisadî ve malî meselelere dönük gelişmeler hakkında nakledilen bilgileri tamamlayıcı olması bakımından da kıymetlidir. Bölüm aralıklarının sadece ismen dahi izah edilmesi alana dair çalışma yapmayı planlayan araştırmacılara kolaylık sağlarken bu eser bu alanlara dair yapılacak çalışmalardaki sorulara cevap vermesi açısından önemlidir. Bu vesile ile bu çalışma Moğol gerekse de Kert Hanedanlığı başta olmak üzere dönemin genel durumunu aksettirmesine de vesile olmuştur.

Extended Abstract

Afghanistan, located at a strategically important point in the Asian continent, looks like an extension of Turkestan towards the southwest and is a geography that has attracted attention in every period of history by being located on political, economic, military and migration routes and has been taken under control by many states.

The city of Herat in Afghanistan, one of the most important centers of Turkish-Islamic culture and civilization in Turkestan, is in the geography where the fertile lands of the Herîrud Valley are located and is a point where many cultures and civilizations have come and gone and left their traces.

The city of Herat, which stands out with its strategic geographical location that establishes the connection between Turkestan, Iran and India, and its rich economic features, has actively used its feature of being the gate of the east-west, north-south axis region, and this has enabled many dominations to be established here, making it the home of these states. became its headquarters.

While many authors have created works about the city of Herat, where many dominions were established and left traces of their own civilizations, one of the main sources that shed light on the history of this city is Seyf b. Muhammad b. It is *Târîhnâme-i Herât* written by Yakup el-Herevi.

This work, which consists of eight hundred and twenty-eight pages in total and is divided into one hundred and thirty-eight (dhikr) titles, was corrected by Gulam Rıza Tebatebayi Mecid, and its first edition was published by *İntişârât-i Esâtîr* in 1383, and the second in 1385.

Seyf b., who compiled the work with the decree of Melik Gıyâseddîn Kert. Muhammad b. By his order, Yakup al-Herevi drew attention not only to the subject of his work, but also to the care taken to record all the events of the period, and made his work literary rich by giving examples from verses, hadiths and poems.

Seyf b. Muhammad b. Yakup el-Herevî, in his *Târîhnâme-i Herât*, which he wrote by making use of the main sources about the period of domination of the Kerts and Mongols in Herat, also facilitates research on the period with his explanations of the contents and copies of many works.

Since Seyf Herevî either personally saw the destruction caused by the Mongols in the region or expressed eyewitness accounts, *Târîhname-i Herât* is one of the oldest local historical sources about the period and contains original details. The author's personal witnessing of the events of the period or his narration by listening to those who witnessed the events provided a clearer understanding of the information about the period.

The first twenty titles of this work, written in Persian, include the founding of the city of Herat, the attack of Tuluy Khan on the city of Herat by the order of Chingiz Khan, the Kerts' coming to power in Herat and related events. The remaining one hundred and eighteen titles are about the dominance processes of the Kerts who ruled Herat. In this work, the author is not satisfied with just mentioning the political history and military activities of the Kerts, but also includes expressions about their moral management, lifestyle, literary tastes and culture. In this sense, the prepared study is a translation and aims to facilitate future research.

Kaynakça

- Avcı, M. (2019). Babürname'de şehir tarihçiliği: Herât örneği. *Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/2, 156-178
- Barthold, V. V. (1973). Herât ve Herîrûd boyu. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 27, 179-192.
- Dames, M. L. (1988). Efganistan. *İslam Ansiklopedisi*, (C. IV, s. 133-166), İstanbul: MEB Yayınları.
- Durak, N. (2013). Geçmişten günümüze Afganistan'da Türkler. *Yeni Türkiye Türk Dünyası Özel Sayısı II*, Ankara: Yeni Türkiye Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2780-2792
- Durak, N. (2000). *Hindistan'a kuzeyden yapılan seferler*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Gerdîzî, Ebu Saîd Abdülhay b. Dahhak b. Mahmûd (1347), *Zeynü'l Ahbâr-Târîh-i Gerdîzî*, (Abdu'l Hayy Habibi, nşr.). Kabil.
- Hudud al-Alam, the regions of the word A Persian geography 372 A.H-982 A.D.* (1937). (V. Minorsky, İng. çev.). London: Printed at the Universty Press.
- Kalkan, T. (2016). *Herât ve çevresinin tarihi coğrafyası (Mirza Şahruh Dönemi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kalkan, T. (2015). Sultan Şahruh döneminde Herât ekonomisi. *The Journal of Academic Social Science Studies II*, 523-538
- Pûyân, R. (1388). *Coğrafyâ-i umûmî-i vilâyet-i Herât*. Meşhed: İntişârât-i Terâne-i Meşhed.
- Rapor. (1391). *Plân-i inkişâf-i vilâyet-i Herât, riyâset-i defter-i mekâm-i vilâyet*. Afganistan.
- Strange, G. L. (1873). *The lands of the eastern caliphate, Mesopotamia, Persia And Central Asia from the Moslem conquest to the time of Timur*. New York: Cambridge at the Universty Press.
- Şahin, M. (2018). *Ortaçağda Herât bölgesinde meydana gelen kıtlıklar, bazı doğal felaketler ve salgın hastalıklar*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/36, 380-390.
- Şahin, M. (2018). Ögedey Kağan'ın Herât Emiri Harlığı. *Bilig*, S. 84, 23-43.
- Şahin, M. (2013). Orta Çağda Herât bölgesi (Gaznelilerin kuruluşundan Timurluların yıkılışına kadar (961-1507). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Togan, Z. V. (1997). Herât. *İslam Ansiklopedisi*, (C.V/I, s. 429-442). Eskişehir: MEB Yayınları.
- Toomajnia, J. (2017). Türkmen ekolü ve Herât ekolünün biçimsel karşılaştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10/51, 419-432
- Uslu, R. (1998). Herât. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (C. XVII, s. 215-218). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi.
- Yakûb el Herevî, Seyf b. Muhammed b. (1373). *Târîhnâme-i Herât*. Tahran: İntişârât-i Esâtîr.